
O 'RATU PROTIV TERORIZMA' I AKADEMSKIM SLOBODAMA

DEJAN ĐOKIĆ

Dana 14. maja 2008. godine, u engleskom gradu Notingemu, uhapšeni su zbog posedovanja priručnika Al Kaide, na osnovu Akta o terorizmu iz 2000. godine,¹ Hišam Jeza (Hicham Yezza) i Rizvan Sabir (Rizwaan Sabir). Obojica uhapšenika povezani su sa Univerzitetom u Notingemu: Jeza je pri kraju doktorskih studija iz mehaničkog inženjerstva i zaposlen je kao administrator u Školi za moderne jezike i kulture (School of Modern Languages and Cultures); Sabir je na magistarskim studijama na Školi za političke nauke (School of Politics). Posle šest dana pritvora, obojica su oslobođeni bez optužnice: ispostavilo se da je priručnik dostupan na jednoj Internet strani američke vlade, a Sabir ga je koristio za svoje istraživanje.

Kako je policija saznala da je Sabir koristio taj dokument i kakve veze sa čitavim slučajem ima Jeza? Sabir je zamolio svog prijatelja Jezu da odštampa priručnik koji ima oko 1.500 stranica; on kao student nije mogao da pokrije troškove štampanja, a Jeza, budući da je zaposlen na Univerzitetu, može besplatno da koristi štampač. Neko od Jezinih kolega iz administracije video je dokument Al Kaide u Jezinoj kancelariji i o tome obavestio kadrovsku službu na Univerzitetu. Onda je služba prijavila policiji postojanje 'sumnjivog' dokumenta u kancelariji jednog zaposlenog.²

1 Terrorism Act 2000. Za više detalja vidi:

<http://www.homeoffice.gov.uk/security/terrorism-and-the-law/terrorism-act/>

2 Melanie Newman, "Research into Islamic terrorism led to police response", *Times Higher Education*, 22. maj 2008. Članak je dostupan na sajtu *THE*: <http://www.timeshighereducation.co.uk/story.asp?sectioncode=26&storycode=402125&c=2>

Odmah po oslobađanju, policija ponovo hapsi Jezu, sada zbog sumnje da ilegalno boravi u Velikoj Britaniji. Posle trinaest godina koje je u Britaniji proveo kao student, postdiplomac, doktorant i zaposleni na Notingemskom univerzitetu, Jeza može biti deportovan u rodni Alžir. Pre nego što je uhapšen, Jeza je podneo molbu za britansko državljanstvo. Odluka o tome trebalo je da bude doneta u julu 2008. Sada, zbog hapšenja, Jezi preta deportacija, iako se ispostavilo da je on potpuno nedužan. Sve to događa se pod okolnostima koje su najblaže rečeno – nejasne. Naime, kao stranac sam i sâm radio na Notingemskom univerzitetu, i mogu lično da potvrdim da je procedura za dobijanje radne dozvole izuzetno stroga. Stoga je teško poverovati u to da je Jeza na Univerzitetu radio ilegalno. Narodni poslanik Alen Simson (Alan Simpson), laburista u čijoj glasačkoj jedinici Jeza živi, izjavio je:

Čini mi se da je posle hapšenja na Notingemskom univerzitetu reč o nezgrapnom ponašanju [vlasti] pod izgovorom anti-terorističkih zakona. Ne vidim nijedan razlog da se zahteva hitna deportacija [Hišama Jeze], izuzev ako nije reč o pokušaju da se zataška greška policije i tajne službe [hapšenje nedužnih Jeze i Sabira].³

78

Čitaoci treba da znaju da se Jeza – ili Hiš, kako ga zovu prijatelji – i ja poznajemo. Nas dvojica smo prijatelji. Pored svojih doktorskih studija i svoga posla, Hiš ima vremena i za druge (možda prave) svoje interese: književnost, poeziju, pozorište, umetnost, muziku i folozofiju. Kao mirovni aktivista uređuje studentske publikacije. Njegov šarm, prijatan karakter, humor, intelekt i erudicija koja izaziva divljenje učinili su ga gotovo opšte poznatim na univerzitetu. Hiša sam upoznao pre nekoliko godina, kada je počeo da radi kao administrator na fakultetu u Notingemu. Ubrzo mi je postalo jasno da nije reč o 'običnom' administratoru. Iako školovan za inženjera, Hiš odlično poznaje poststrukturalizam, džez, filmove Vudija Alena, britansku i međunarodnu politiku, kao i fudbal. Uživali smo u razgovorima o knjigama Dubravke Ugrešić, Ive Andrića, Slavoj Žižeka i o filmovima Emira Kusturice. Kada sam iz Notingema prešao u London, poklonio mi je *Thank you for not reading* (Zabranjeno čitanje) Dubravke Ugrešić, kao i knjigu Nika Hornbija, još jednog pisca koji nam je obojici drag, *The Complete Polysyllabic Spree*.

3 Navedeno u Richard Osley, "Draconian' Home Office fast-tracks Algerians' deportation", *Independent on Sunday*, 25. maj 2008:
<http://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/draconian-home-office-fasttracks-algerians-deportation-834031.html>

Da je Hiš veoma popularan i poštovan prijatelj i kolega, pokazala je podrška koju je dobio posle hapšenja. Postoji Internet strana i Fejsbuk grupa (sa blizu četiri hiljade članova), gde se potpisuje zahtev za njegovo oslobađanje, kače važni članci i vesti i raspravlja o njegovom slučaju.⁴ Studenti i zaposleni na Univerzitetu u Notingemu demonstrali su 28. maja 2008. u znak podrške Hišu, a nekoliko narodnih poslanika, uključujući Simsona, zalaže se da Jeza bude pušten na slobodu.

Slučaj Hiša Jeze i Rizvana Sabira nameće ozbiljna pitanja koja sežu dalje od puke zabrinutosti za sudbinu prijatelja i kolege. Pre svih, to je pitanje koje se tiče akademske slobode, ali i uopšte stanja demokratije u društvu poput britanskog.

Postoji li zaista 'rat protiv terorizma' ili ne? Kako god nazvali konflikt koji je eksplodirao 11. septembra 2001, jasno je da se on jednostavno neće okončati bombardovanjem i okupacijom 'neposlušnih' i 'problematičnih' država. Niti će se konflikt završiti tako što će se u društvima poput britanskog i američkog znatno pojačati nadziranje građana. Al Kaidu – šta god to danas značilo⁵ – treba upoznati i razumeti ako se ona želi poraziti. Ali kako da je razumemo ako policija hapsi studente i akademske radnike koji poseduju i čitaju priručnike te organizacije?

Smatram da je naročito važno da naučnici i studenti muslimanskog porekla imaju priliku da pitanja u vezi sa Al Kaidom, terorizmom i odnosom Islama i Zapada proučavaju u okruženju u kome postoji sloboda govora, kultura razgovora i ozbiljna naučna tradicija.⁶ Pitam se, međutim, koliko njih će se usuditi da proučava te teme posle hapšenja Jeze, iz Alžira, i Sabira, Britanca pakistanskog porekla? Da li bi reakcija Univerziteta i policije bila ista da su u pregledanju Al Kaidinog priručnika zatečena dvojica belih studenata?

Bilo bi lako, ali ipak pogrešno, krivicu svaliti na zaposlene na Univerzitetu u Notingemu koji su Jezu i Sabira prijavili policiji, a da prethodno nisu razgovarali ni sa njima ni sa Sabirovim profesorima. Odgovornost za stvaranje atmosfere koja članove jednog društva podstiče da špijuniraju jedni druge treba tražiti na

4 Internet strana se nalazi na adresi: <http://freehicham.co.uk/>, a ako ste član Fejsbuka (www.facebook.com), pogledajte grupu "Global Support to Stop The Deportation of Hicham Yezza".

5 Vidi Faisal Devji, "Spectral brothers: al-Kaida's world wide web", *Open Democracy*, 19. avgust 2005:
http://www.opendemocracy.net/conflict-terrorism/jihad_2768.jsp

6 Vidi Ayesha Christie, "Freedom under threat", *Guardian*, 26. maj 2008:
<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2008/may/26/freedomunderthreat>

drugom mestu. Ako akademska zajednica upadne u tu zamku, bila bi to velika šteta za britansko društvo. Na tu opasnost upozorile su jedne studentske novine upravo iz Notingema još krajem 2006. godine.⁷

Britanski univerziteti su, srećom, još uvek uglavnom slobodni od uticaja vlasti. Univerzitetski profesori u Britaniji nisu prihvatili neke fanatično isključive i optuživački nastrojene stavove kolega iz Sjedinjenih Država.⁸ Uopšte uzev, Britanija je ostala verna svojoj slavnoj tradiciji poštovanja i čuvanja akademske slobode. Bar za sada.

Ipak, teško je oteti se utisku da je slučaj dvojice uhapšenih sa Notingemskog univerziteta znak vremena u kome živimo. To je vreme u kome neki Britanci – kao i građani nekih drugih zapadnih, demokratskih zemalja – žive u strahu; strahu koji se može razumeti i ponekada opravdati, ali koji je, većim delom, izazvan odozgo.

Dok pišem ovo, potresen sam nedavnim događajima i zabrinut za prijatelja. Nadam se da će Hiš uskoro biti na slobodi i da će i ubuduće biti deo intelektualne scene u Notingemu. Očekujem da ga ponovo vidim u njegovom omiljenom Kosta kafetu u Voterstons knjižari u centru Notingema, gde citira Vudija Alena: "Verujem da postoji nešto tamo što nas posmatra. Nažalost, to je vlada."

80

Objavljeno u internet časopisu *Open Democracy*, 27. maja 2008. pod naslovom "Democracy of suspicion",
<http://www.opendemocracy.net/article/a-democracy-of-suspicion>

Coda

Hiš je konačno pušten na slobodu 15. juna, posle više od mesec dana provedenih u nekoliko različitih sabirnih centara za imigrante (immigration detention centres), bez sumnje delom i zahvaljujući kampanji njegovih prijatelja i podržavalaca i buke koja se podigla u medijima. Međutim, na slobodu je za sada pušten privremeno, dok čeka da li će mu Ministarstvo unutrašnjih poslova (Home Office) dozvoliti da i dalje živi i radi u Britaniji, u kojoj inače živi već gotovo polovinu svog života. Zajed-

7 Tim Barwell, "Lecturers told to spy on Asian looking students", *Impact*, 26. november 2006,
<http://www.impactnottingham.com/?q=node/619>

8 Poput onih okupljenih oko grupe zvane "Campus Watch", čiji članovi ohrabruju nadziranje profesora arapskog porekla i uopšte profesora i studenata koji su kritični prema reakciji američkih vlasti posle 11. septembra. Vidi <http://www.campus-watch.org/>

no sa kolegom iz Notingema posetio sam ga krajem maja u jednom od centara koji se nalazi pored londonskog aerodroma Hitrou. Uslovi su tamo bili pristojni, ali je atmosfera bila 'kafkijanska', ili, možda pre, 'orvelovska', a procedura kroz koju smo prošli da bismo posetili Hiša, kao i mere bezbednosti, bila je na nivou koji bih očekivao u zatvorima u kojima kaznu izdržavaju najopasniji kriminalci. Pored Hiša, u 'centru' su bili uglavnom mlađi muškarci iz Afrike, koji su čekali da budu deportovani u svoje zemlje, u kojima će možda ponovo biti zatvoreni ili mučeni. Većini njih je neko došao u posetu, uglavnom devojke ili žene sa vrlo malom decom. Pitao sam se kakve su njihove sudbine i šta im je prolazilo kroz glavu dok su se igrali sa svojom decom ili se držali za ruke sa svojim devojčkama, možda poslednji put.

London, 17. jul 2008.